

CUMHURİYET DÖNEMİ EDEBİYAT DERGİLERİ VERİ TABANI PROJESİ

Hayrunisa TOPÇU

Yeni Türk edebiyatı, özel olarak XIX. ve XX. yüzyıl Türk edebiyatını, genel anlamda Türk edebiyatının bütün dönemlerini, karşılaştırmalı açıdan ise dünya edebiyatını araştıran bir alandır. Alanın en önemli ve değerli bilgi kaynaklarından biri de edebiyat ve sanat dergileridir. Türkiye’de XIX. yüzyılda başlayan ve hızla gelişerek çeşitlenen edebiyat dergileri dünyası, genel olarak edebiyat ve Türkoloji, özel olarak yeni Türk edebiyatı alanında araştırma yapan akademisyenler için çok zengin bir veri kaynağıdır. O sebeple, makale, kitap ya da tez çalışması yapacak olan her akademisyen, mutlaka dergileri taramak zorundadır. Literatür ya da kaynakça taraması adı verilen bu süreç, özellikle edebiyat ve benzeri sosyal bilim alanlarında çalışanların, araştırmaya hazırlık aşamasında zamanını en çok alan süreçtir ve çoğu kez, uzun kütüphane çalışmalarının sonunda, amaçlanandan daha az veri elde edilir.

Millî Kütüphane ve Türk Dil Kurumu Kütüphanesinin yanı sıra üniversitelerin, TBMM, Millî Eğitim Bakanlığı, Kültür Bakanlığı gibi kamu kurumlarının ve özel kuruluşların kütüphaneleri, araştırmacıların sıklıkla başvurdukları dergi koleksiyonlarına sahiptir. Dergilerde kalan yazıların çoğu, sadece akademisyenlerin değil, alana ilgi duyan okurların, yazar ve serbest araştırmacıların, üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı, filoloji ve sosyal bilimler bölümlerinde okuyan öğrencilerin ufkunu açıcı zenginlikler taşımaktadır. Bu fikirden yola çıkarak, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyeleri, araştırma görevlileri tarafından Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Dergileri Veri Tabanı Projesi geliştirilmiş ve 2011’de tamamlanmıştır.

Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Dergileri Veri Tabanı Projesi, alanda çalışma yapmak isteyen öğrencilerin, akademisyenlerin ve diğer araştırmacıların, edebiyat meraklılarının, temel başvuru kaynaklarından biri olan edebiyat dergilerinden sınırlı bir kısmının tam bibliyografik dökümünü çıkartmayı amaçlayan bir çalışmadır. Çalışma 2007–2010 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Biriminden alınan altyapı projesi desteğiyle Prof.Dr. Bilge Ercilasun başkanlığında Doç.Dr. G. Gonca Gökalp Alpaslan, Dr. Binnur Erdağ Doğuer, Araştırma Görevlisi Hayrunisa Topçu, Araştırma Görevlisi Sibel Hatipoğlu ve Okutman Hafize Şahin tarafından sürdürülmüştür.

Projeye ilk olarak kütüphane çalışmasıyla başlanmıştır. 1970–2002 aralığındaki on altı edebiyat dergisinin (*Adam Öykü*, *Adam Sanat*, *Yazko Edebiyat*, *Yazko Çeviri*, *Yansıma*, *Yenilik*, *Tercüme*, *Nar*, *Oluşum*, *Papirüs*, *Yeni Dergi*, *E*, *Gündoğan Edebiyat*, *Cep*, *Yusuçuk*, *Yeni Ufuklar*) yazar adı, makale adı, dergi

adı, sayı/ cilt/ tarih, sayfa aralığı olmak üzere tam bibliyografik dökümü çıkartılmıştır. Bu çalışma sırasında Millî Kütüphane, Türk Dili Kurumu Kütüphanesi ve Bilkent Üniversitesi Kütüphanesinden faydalanılmıştır. Kütüphane çalışmasının ardından amaca uygun işlevsel bir veri tabanı programı yazdırılmış ve program denemeleri yapılmıştır. Kütüphane çalışması sonunda elde edilen veriler, proje çalışanları ve gönüllü öğrenciler tarafından programa kaydedilmiştir. Zaman zaman yaşanan büyük aksaklıklara, veri kayıplarına ve yeniden kütüphane çalışmasına dönmeyi gerektiren sorunlara rağmen, verilerin girişi tamamlanmıştır. Bu aşamada Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden otuz dört lisans, yedi yüksek lisans olmak üzere toplam kırk bir öğrenci gönüllü olarak projede çalışmıştır. Son olarak proje araştırmacıları tarafından veri girişlerinin kontrolü yapılmış, bütün bilgiler doğrulanmış, eksikler tamamlanmıştır. Sonuç raporunun hazırlanmasıyla proje tamamlanmıştır.

Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Dergileri Veri Tabanı, Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünün ağ erişim sayfasında açık erişimli bir veri tabanı olarak <http://www.turkoloji.hacettepe.edu.tr> adresinden kullanılabilir. İstenilen bilgiye ulaşmak için anahtar sözcük / ilgili derginin adı / bu dergiye ait sayı / yıl / cilt gibi bilgilerden biri veya birkaçıyla arama yapıldığında program, veri tabanında yer alan yazıların bibliyografik dökümüne ulaşılmasını sağlamaktadır.

Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Dergileri Veri Tabanı Projesi'nin alanında önemli bir boşluğu doldurduğu düşünülmektedir. Proje, artık yayımlanmayan ve birçoğuna Millî Kütüphane ile Türk Dil Kurumunda bir kısmına ise özel koleksiyonlarda ulaşılabilecek on altı derginin bibliyografik künye taramasına dayanan bir çalışmadır. Proje sürecince gerçekleştirilen kütüphane çalışması, ulaşılan bilgilerin veri tabanına aktarılması ve son aşamada bu veri tabanının bir e-kaynak olarak bölüm sayfasından erişime açılmasıyla XX. yüzyıl edebiyatıyla ilgili araştırma yapan geniş bir kitleye (akademisyen, öğrenci, yazar...) önemli bir kaynak sağlanmıştır.

Bu projede amaçlanan dergi veri tabanı çalışmasının benzeri bir adım, daha önce Millî Kütüphane tarafından hazırlanan Türkiye Makaleler Bibliyografyası'nda görülmektedir. Ancak o veri tabanı, sadece Millî Kütüphane'ye gelen dergiler ve onların kütüphane tarafından alımı yapılan sayılarıyla sınırlıdır ve belirli bir alanın makale bibliyografyası olmaktan çok her alandan dergi ve gazeteyi içeren bir genişliktedir. Hâlen yayımlanmakta olan bir iki edebiyat dergisinin (*Virgül*, *Cumhuriyet Kitap* gibi) genel ağ (internet) aracılığıyla ulaşılan birer dökümü bulunmakla birlikte, bunlar ya abonelik ve ücretle erişilen bir bilgi niteliğindedir ya da veri tabanı özelliği taşımamaktadır. O nedenle *Cumhuriyet Dönemi Edebiyat Dergileri Veri Tabanı*, önemli bir ihtiyacı karşılayacak ve her kesimden araştırmacının kullanımına

açık olması sayesinde bilginin dolaşımını hızlandıracağı gibi, artık yayımlanmayan edebiyat dergilerinin içeriklerinin unutulmasına engel olarak kültür ve bilgi birikiminin aktarımı da gerçekleştirecektir. Böylece proje, hem bugün araştırma yapmakta olan geniş bir kitleye (akademisyen, öğrenci, araştırmacı...) yarar sağlayacak hem de dergilerde oluşmuş bilgi birikiminin güncellik kazanmasına katkıda bulunacaktır.

Projenin araştırmacılara sağladığı doğrudan faydanın yanı sıra dergi koleksiyonlarının korunması ve edebiyat tarihinin saklı kalmış yönlerini ortaya çıkarmak gibi dolaylı faydaları da vardır. Sadece belirli kütüphanelerde bulunan ve her kütüphanede tam koleksiyon hâlinde saklanamayan (eksik ya da kayıp sayılar, eksik veya yıpranmış sayfalar vs. nedeniyle) dergilerin bibliyografik içeriklerinin tam dökümü yapılarak proje aracılığıyla edebiyat tarihine belgesel katkıda bulunulmuştur. Dergilerde ulaşılan bilgiler sayesinde XX. yüzyıl Türk edebiyatına yön veren sanatçılar, akımlar ve eserler hakkında yeni bilgilere ulaşılmaması, edebiyat tarihimizin bilinmeyenlerine ışık tutularak alana belge verisinin sunulması sağlanmıştır. Kütüphanelerde ulaşılamayan dergilerin içerikleri hakkında bilgi ve fikir sahibi olunması, bu yolla geleceğe kültür aktarımında bulunulması hedeflenmiştir. Ayrıca artık yayımlanmayan ve her kütüphanede bulunmayan dergilerin korunmasına katkıda bulunulmuş, koleksiyonların gereksiz yıpranması engellenmiştir.

Projenin benzer veri tabanı çalışmaları için örnek oluşturabilir. Özellikle sosyal bilimler alanında dergiler önemli bir kaynak grubunu oluşturmaktadır. Fakat araştırmacılar sık sık tam koleksiyona ulaşamama veya ulaşılsalar bile yıpranmış olabilecekleri için dergilerden tam anlamıyla faydalanamama gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Benzer projelerin hem bu sorunları ortadan kaldıracığı hem de zaman kaybının önüne geçeceği düşünülmektedir.

